

О'ZBEKISTONDA TUROPERATORLAR FAOLIYATI TAHLILI

*Kadirova Sh.X.**Buxoro davla universiteti o'qituvchisi*

Annotatsiya: Turizm faoliyati zamonaviy jamiyat hayotining muhim tarkibiy qismidir. Turistik harakat butun dunyoda keng qamrovga ega bo'lishi munosabati bilan turizm XX asr jahon ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining hodisasi sifatida e'tirof etilmoqda. Turoperatorlar biznesining paydo bo'lishi ommaviy turistik oqimlarning shakllanishi va turistik xizmatlarning murakkablashishi natijasi hisoblanadi. Turoperator turni xizmat ko'rsatuvchi provayderlar bilan tuzilgan shartnoma munosabatlari asosida va mavjud turistik talabga muvofiq tashkil qiladi. O'zbekistonda sayyohlik sohasi rivojlangani sari ko'rsatilayotgan xizmatlar diversifikatsiyasiga katta e'tibor qaratilmoqda. Bunda nafaqat xizmatlar soni, balki sifat va xavfsizlik jihatlari ham inobatga olinmoqda.

Kalit so'zlar: turoperator, turoperator turlari, turagent, turoperator faoliyati.

O'zbekistonda turistik faoliyatning asosiy subyekti - turoperatorlarning soni sezilarli darajada ko'paydi. Xususan, 2019 yilda 517 turoperator, 2020 yilda 337 ta, 2021 yilda 288 turoperator faoliyat yuritib kelgan. Uular tomonidan xizmat ko'rsatilganlar tashrif buyuruvchilar soni 2021 yilda 577,8 ming, shulardan 525,2 ming kishi qabul qilingan va 54,7 ming kishi jo'natilgan.

Xorijiy mamlakatlar va MDH mamlakatlaridan O'zbekistonga eng ko'p sayyohlar Rossiya Federatsiyasi, Turkiya, Afg'oniston, Xitoy, Koreya va boshqalardan kelgan.

O'zbekiston ko'p asrlik tarixni zamonaviy san'at va infratuzilma bilan uzviy bog'lab turgan Markaziy Osiyoning eng maftunkor respublikalaridan biridir. Yilning istalgan vaqtida bu yerda har kim o'ziga yoqadigan narsani topadi. Bu hudud turli xil turizm turlarini taklif qilishi mumkin.

Hukumat turizmga har qachongidan ham katta ahamiyat berib, uni faol rivojlantirish yo'lida harakat qilmoqda, sayyohlarni jalb etish bo'yicha turli strategiyalar ishlab chiqilmoqda. Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 10-iyuldagi «O'zbekiston Respublikasida turizm sohasini tiklash va rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlarni yaratish chora-tadbirlari to'g'risida»gi 433-son qarori bilan quyidagilar tasdiqlangan:

- Turoperator va turagentlik xizmatlarini ko'rsatish tartibi to'g'risidagi nizom;
- Turizm axborot markazlarini tashkil etish va faoliyatini yo'lga qo'yish tartibi to'g'risidagi nizom.

O'zbekiston katta turistik salohiyatiga qaramay past bo'lgan mamlakat bo'lishiga qaramay kirish va ichki turizmning rivojlanish past darajada qolmoqda. Shuning uchun

turistlar oqimini jalb qilish turizmning turli turlari doirasida O‘zbekistonda dam olish zonalarini rivojlantirish rejalashtirishning asosiy vazifalaridan biriga aylanadi.

Joriy yilning yanvar oyida sayyohlik agentliklari, turoperatorlar va boshqa bronlash xizmatlari hamda tegishli xizmatlar hajmi 33 369,3 million so‘mni tashkil etib, o‘sish sur‘ati 2022 yilning mos davriga nisbatan 106,5 foizni tashkil etgan.

Hozirgi paytda barcha turistik firmalar deyarli tadbirkorlik asosida xususiy mulk evaziga shakllanib faoliyat ko‘rsatmoqda. Ular 600 dan ziyod firma, kompaniya va turoperatorlar sifatida dunyoning 80 dan ortiq davlat bilan bevosita aloqa o‘rnatib turistlarni jo‘natish va qabul qilish bilan shug‘illanmoqda.

1.-jadval.

Turistik faoliyatni amalga oshirgan tashkilotlar (Faqat viza va xorijiy pasportni rasmiylashtirish, mehmonxona va boshqa yashash joylarini band qilish xizmatlari ko‘rsatilgan fuqarolarni qo‘shgan holda)

Ko‘rsatkichlar	2016-yil	2017-yil	2018-yil	2019-yil	2020-yil	2021-yil
Turistik firma va tashkilotlar soni, birlik	433	449	502	517	337	288
Jami xizmat ko‘rsatilganlar, kishi	465403	669982	713167	941990	212349	577766
Kiruvchi turizm	152616	167394	224796	348731	21693	44419
Chiquvchi turizm	34088	36045	31981	35984	6399	16179
Ichki turizm	244408	422935	441547	532544	176646	522009
Sotilgan turlar soni, birlik	103093	65726	102866	289820	78166	147686

Manba: <https://www.stat.uz/uz/>

2016-yilda faol sayyohlik kompaniyalari soni 433 tani tashkil etgan bo‘lsa, 2021-yilga kelib 288 taga tushgan. Turistik xizmatlar ko‘rsatilganlar soni 2016-yilda 465,4 ming kishini, 2021-yilda esa 577,8 ming nafarni tashkil etgan (2.3.1.-jadval).

2021-yilda sotilgan turlarning 98,7 foizi (101,7 ming dona) bevosita aholi tomonidan xarid qilingan. Xususan, O‘zbekiston hududi orqali O‘zbekiston fuqarolariga 44,8 ming tur (44,0 foiz), MDH fuqarolariga 9,9 ming tur (9,8 foiz), 31,8 ming tur (31,3 foiz) sotilgan. Jumladan, O‘zbekiston fuqarolariga xorijiy davlatlarga 15,2 ming tur sotildi. O‘zbekiston Xususiy sayyohlik agentliklari assotsiatsiyasi qoshidagi uyushma hisoblanadi.

Amalga oshirilayotgan keng qamrovli ishlarning ustuvor yo‘nalishlaridan biri respublikamiz hududlarida turizmni rivojlantirishdir. Shu munosabat bilan qonunchilik darajasida mahalliy davlat hokimiyati organlarining turizm sohasidagi vakolatlari belgilab berilgan. Shunday qilib, O‘zbekiston Respublikasining “Turizm to‘g‘risida”gi Qonunining 7-moddasiga muvofiq: “Turizm sohasidagi davlat hokimiyati organlari

turizmni rivojlantirishning hududiy dasturlarini ishlab chiqadilar va amalga oshiradilar hamda qonun hujjatlariga muvofiq boshqa masalalarni hal qiladilar. O'zbekiston Respublikasining "Madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanish to'g'risida"gi qonuni mahalliy davlat hokimiyati organlarining o'z hududida joylashgan madaniy meros obyektlarini aniqlash, hisobga olish, muhofaza qilish, saqlash va ulardan foydalanish bo'yicha vakolatlarini belgilaydi.

Biroq jahon turizm bozorining jadal rivojlanish sur'atlari tufayli bugungi kunda turizm industriyasini takomillashtirish, uni hududlar va turdosh tarmoqlarni jadal kompleks rivojlantirish lokomotiviga aylantirish bo'yicha ko'plab vazifalar hamon hal etilmaganligicha qolmoqda. Turizmni rivojlantirish davlat qo'mitasi Turizmni rivojlantirish strategiyasi loyihasini ishlab chiqdi, hujjatda milliy iqtisodiyotning ushbu sohasini rivojlantirishga to'sqinlik qilayotgan asosiy muammolar sanab o'tilgan.

O'zbekiston turizmining salohiyati to'liq ro'yobga chiqarilmayapti, chunki bu sohaning rivojlanishi transport-logistika tizimining zarur infratuzilmasiga ega zamonaviy raqobatbardosh turizm kompleksini shakllantirishga bevosita bog'liq.

Shu bois, ekspertlarning fikricha, Davlat chegarasi orqali o'tkazish punktlarini (havo, avtomobil, temir yo'l) rekonstruksiya qilish va chegaradan o'tish jarayonini takomillashtirish, uni xorijiy fuqarolarning turizm xizmatlariga bo'lgan ehtiyojlariga moslashtirish zarur.

Mutaxassislar sayyohlar oqimini ko'paytirishning asosiy to'xtatuvchi omillari qatorida havo qatnovi narxlarining yuqoriligi, mahalliy va xalqaro aviakompaniyalarning potentsial bozorlarni past darajada qamrab olishi, shuningdek, O'zbekistondagi viza siyosati va ro'yxatga olish tizimini qayd etishadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 2-dekabrda "O'zbekiston Respublikasi Turizmni rivojlantirish davlat qo'mitasi faoliyatini tashkil etish to'g'risida"gi PQ-2666-son Farmoni // O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to'plami. O'zbekiston. 2016 yil. No 49. 559-b.
2. Навруз-зода, Ш. Б. (2023). ЁШЛАР ТАШРИФ ЖОЙЛАРИНИНГ САЁХАТ КЛАСТЕРБОПЛИК ДАРАЖАСИНИ КРИ ТИЗИМИ БЎЙИЧА БАҲОЛАШ. "Экономика и туризм" международный научно-инновационной журнал, 4(12).
3. Shohru, N. Z. (2021). INNOVATIVE ORGANIZATIONAL FORMS OF YOUTH TOURISM DEVELOPMENT IN POST PANDEMIC CONDITIONS. Scientific reports of Bukhara State University, 5(4), 162-171.
4. Навруззода, Л. (2022). The ЁШЛАР ТУРИЗМИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ ТЕНДЕНЦИЯЛАРИ. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz), 18(18).
5. Навруз-Зода, З. Б., & Навруз-Зода, Ш. Б. Паломничество как устойчивая туристическая основа ислама.
6. Navruz-zoda, S. (2022). METHODOLOGY AND CRITERIA FOR DETERMINING THE DEGREE OF CLUSTER FORMATION OF YOUTH TOURIST DESTINATIONS. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz), 22(22).

7. Navruz-zoda, S. (2021). **СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИИ МОЛОДЕЖНОГО ТУРИЗМА. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.Uz), 7(7).**
8. Kh, J. K. (2024). **SMART TOURISM–AN APPROACH ASSOCIATED WITH TOURISM IN ORDER TO OBTAIN ECONOMIC BENEFITS FOR A REGION: Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari. Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari, 6(2), 118-122.**
9. Jafarova, K. (2023). **Conservation and promotion of Bukhara's historical center using digital technologies. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 38(38).**
10. Khalimovna, J. K. (2023). **INFLUENCE OF LOCAL FOOD ON TOURIST MOTIVATION IN BUKHARA. Journal of new century innovations, 31(1), 121-124.**
11. Khalimovna, J. K. (2023). **THE ROLE OF FAMILY BUSINESSES IN THE ECONOMY OF THE COUNTRY: THE EXAMPLE OF BUKHARA REGION. Лучшие интеллектуальные исследования, 11(3), 91-95.**
12. Кадирова, Ш. (2023). **MINTAQADA TURIZMNING BARQAROR RIVOJLANISHIDA KADRLAR MALAKASINI OSHIRISH MASALALARI. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 35(35).**
13. Кадирова, Ш. (2023). **TURISTIK OQIMNING O'SISHIDA TRANSPORTLARNING ANAMIYATI. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 35(35).**
14. Хайруллаева, Н. Н., & Кадирова, Ш. Х. (2017). **ИНТЕГРАЦИЯ СТРАТЕГИИ НА СЕРВИСНЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ (ПРИМЕР ГОСТИНИЦ БУХАРЫ "МАЛИКА") INTEGRATION STRATEGIES AT SERVICE ENTERPRISES (Example of Bukhara "Malika" hotels). Редакционная коллегия: СВ Дусенко–доктор социологических наук, профессор НЛ Авилова–доктор исторических наук, профессор, 462.**
15. Кадирова, Ш. (2023). **THE ROLE OF TRANSPORT AND TOURISM PROGRAMS IN THE DEVELOPMENT OF TOURISM IN UZBEKISTAN. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 35(35).**
16. Kadirova, S. K. (2022). **Improving Transport Service for the Development of Tourism in Uzbekistan. American Journal of Social and Humanitarian Research, 3(12), 27-33.**
17. Sarvinov, S., & Kadirova, S. (2021). **ВАЖНОСТЬ ВЕБ-САЙТОВ И СИСТЕМ ОНЛАЙН БРОНИРОВАНИЯ В ПРОДВИЖЕНИИ УСЛУГ СРЕДСТВ РАЗМЕЩЕНИЙ. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 8(8).**
18. Khabibullayevna, K. S., & Gulasal, N. (2023). **THE IMPORTANCE OF NEW TRANSPORT ROUTES IN THE DEVELOPMENT SERVICE SECTOR. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 16(4), 3-6.**
19. Khabibulloyevna, K. S., & Ergashovna, L. M. (2022). **The Importance of Developing Sustainable Tourism. Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance, 3(4), 49-56.**
20. Эргашева, А. Ф., Кадирова, М. М., & Кадирова, Ш. Х. (2020). **Роль туризма народных промыслов в Бухарской области. European science, 1, 50.**
21. Nematilloevna, K. N., Khabibulloyevna, K. S., & Mahbuba, K. **THE ECONOMIC ESSENCE OF THE SYSTEM. NATURAL AND RECREATIONAL AREAS IN TOURISM SPHERE.**
22. Кадирова, Ш. Х., & Хайруллаева, Н. Н. (2017). **Интеграция стратегии на сервисных предприятиях (пример гостиниц бухары "малика"). In Современные тенденции и актуальные вопросы развития туризма и гостиничного бизнеса в россии (pp. 462-469).**

23. Kadirova, S. X. Formation Of National Attention In Innovative Education-Preschool Educational Schools. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences. A peer reviewed journal.
24. Kadirova, S. H. (2018). THE SIGNIFICANCE OF TRANSPORT SERVICES IN THE TOURISM MARKETING. Студенческий вестник, (10-5), 64-66.
25. Xayrullayeva, N., Kadirova, S., & Aripova, M. (2021). The Role of Education and Sustainable Tourism in Achieving Cost Effectiveness during a Pandemic. ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 8(8).
26. Xayrullayeva, N., Kadirova, S., & Aripova, M. (2021). Organization of regional tourism based on tourism and innovation cluster. Центр научных публикаций (buxdu. uz), 8(8).
27. Урокова Дилфуза Бахриддиновна, & Толипов Мухаммадали Улугбек Угли (2020). Факторы, влияющие на развитие туризма в Узбекистане. Достижения науки и образования, (3 (57)), 21-23.
28. Ruzieva Gulinoz Fatilloeyvna, & Urakova Dilfuza Bahriddinovna (2021). THE ECONOMIC IMPORTANCE OF NATIONAL CRAFTS IN THE DEVELOPMENT OF TOURISM. Academy, (1 (64)), 52-54.
29. Bahriddinovna, O. D., & Avazovna, A. M. (2023). IMPROVING EFFICIENCY BASED ON THE COMPANY'S EMPLOYMENT INCENTIVES. PEDAGOGS jurnali, 34(1), 33-39.
30. Bahriddinovna, O. D. (2023). TURIZM XIZMATLAR BOZORIDA RAQOVATBARDOSHLIKNING MOHIYATI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 16(2), 158-163.
31. Урокова, Д., & Акрамова, Н. (2023). SCRUM: ГИБКИЙ ПОДХОД К УПРАВЛЕНИЮ ПРОЕКТАМИ СФЕРА ТУРИЗМА. Talqin va tadqiqotlar, 1(1).
32. Bahriddinovna, U. D. (2021, November). Development of the Service Sector: A Comparative Analysis of National and Foreign Practices. In " ONLINE-CONFERENCES" PLATFORM (pp. 222-228).
33. Bahriddinovna, U. D. FOREIGN PRACTICES OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE SERVICE SPHERE.
34. Bahriddinovna, U. D. Independent researcher Bukhara State University.
35. Bahriddinovna, U. D. DEVELOPMENT TRENDS SERVICE RENDERING IN UZBEKISTAN.
36. <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/social-protection-2>
37. <https://lex.uz/docs/-4930291>
38. <https://stat.uz/ru/press-tsentr/novosti-goskomstata/36270-turistik-agentliklar-tomonidan-33-4-mlrd-so-mlik-xizmatlar-ko-rsatilgan-2>
39. <https://www.buxstat.uz/uz/rasmiy-statistika/services-2>